

Skaidrojums pārskatam par valsts konsolidēto parādu

Vispārīgie principi

Pārskata un tā pielikumu pamatnostādnes

Pārskats par valsts konsolidēto parādu un tā pielikumi sagatavoti atbilstoši likumam "Par budžetu un finanšu vadību" un Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 375 "Saimnieciskā gada pārskata sagatavošanas kārtība". Pārskatā par valsts konsolidēto parādu 2014. gada 31. decembrī norāda informāciju par konsolidēto valsts un pašvaldību parādu uzskaites vērtībā un nominālvērtībā.

Valsts parādu veido valsts struktūru parāds (aizņēmumi, līzings, emitētie vērtspapīri, pieņemtie pieprasījuma noguldījumi un termiņnoguldījumi, t.sk. krājobligācijas un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi), konsolidēšanas procesā izslēdzot savstarpējos atlikumus.

Pašvaldību parādu veido pašvaldību struktūru parāds (aizņēmumi, līzings, un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi).

Valsts konsolidēto parādu veido valsts parāds un pašvaldību parāds, no kura konsolidēšanas procesā izslēgti savstarpējie atlikumi.

Konsolidācijas principi

Sagatavojot pārskatu par valsts konsolidēto parādu, veikta valsts un pašvaldību parāda konsolidēšana, izslēdzot valsts un pašvaldību parāda pozīciju savstarpējos atlikumus, ievērojot mazākuma principu.

Ārvalstu valūtu pārvērtēšana

Parāda atlikumi ārvalstu valūtās pārrēķināti *euro* pēc Eiropas Centrālās bankas oficiāli noteiktā ārvalstu valūtas kursa pārskata gada pēdējā dienā.

Valsts konsolidētais parāds

Valsts konsolidētais parāds *uzskaites vērtībā* (finanšu instrumenta iegādes cena, kam pieskaitītas vai no kā atņemtas pārvērtēšanas, amortizācijas vai citas summas, kuras atzīst izdevumos) pārskata gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir palielinājies par 912,3 milj. *euro* un 2014. gada 31. decembrī ir 9 065,4 milj. *euro* jeb 37,7 % no iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP¹).

Valsts konsolidētais parāds *nominālvērtībā* jeb parāds pēc nomināla (finanšu instrumenta cena vai vērtība, ko ir noteikusi izlaides organizācija (vērtspapīru gadījumā) vai kas ir norādīta darījuma līgumā kā parāda summa) 2014. gada 31. decembrī ir 9 087,6 milj. *euro* jeb 37,8 % no IKP.

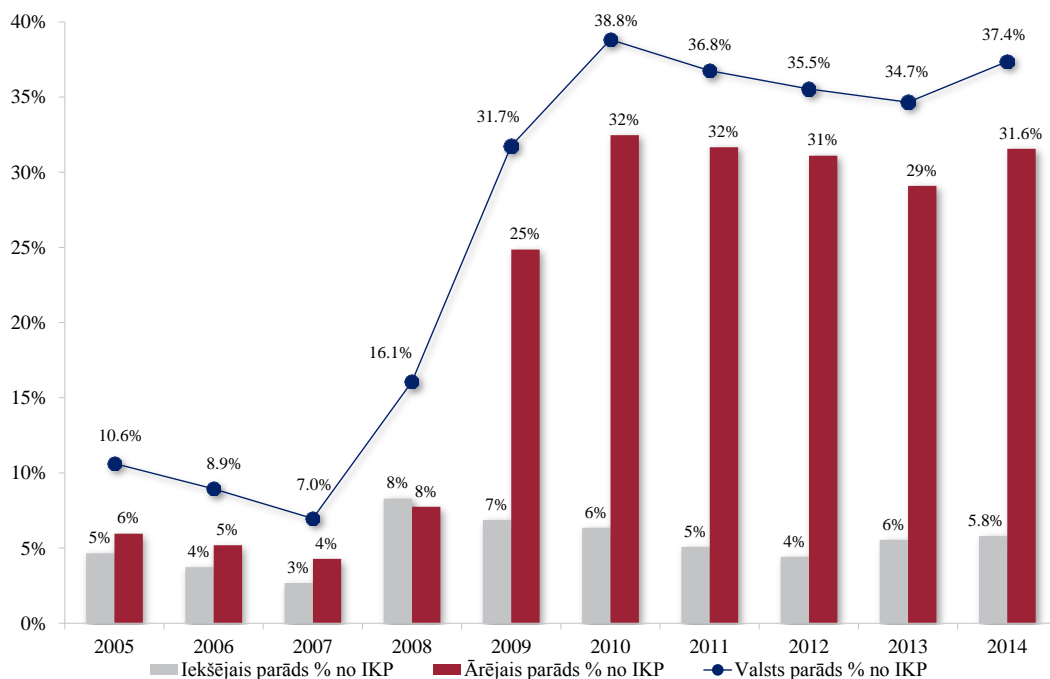
Pašvaldību parāda 2014. gada 31. decembrī gan uzskaites vērtībā, gan nominālvērtībā īpatsvars valsts konsolidētajā parādā ir zemāks par 2 %.

¹ šajā skaidrojumā aprēķinos lietota Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētā 2014. gada IKP vērtība 24 059,7 milj. *euro* faktiskajās cenās.

Valsts parāds

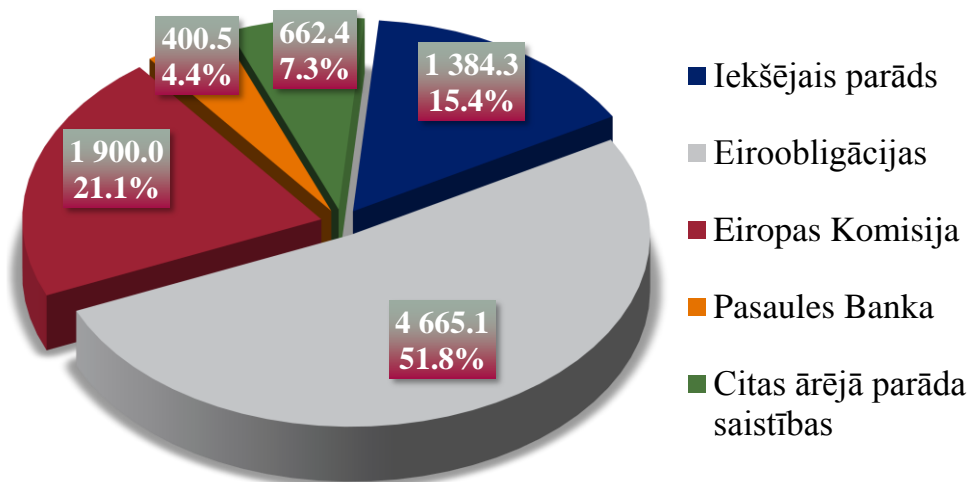
Valsts konsolidētā parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2014. gadā ir palielinājies par 919,4 milj. *euro* un 2014. gada 31. decembrī sasniedz 9 012,3 milj. *euro* nominālvērtībā (37,5 % no IKP), nepārsniedzot likumā "Par valsts budžetu 2014. gadam" noteikto maksimālo valsts parādu gada beigās 9 500 milj. *euro* nominālvērtībā.

Valsts parāds uzskaites vērtībā 2014. gada 31. decembrī ir 8 990,1 milj. *euro* (37,4 % no IKP (skatīt 1. attēlu)).

1. attēls Valsts parāda attīstība (uzskaites vērtībā, % no IKP)

Valsts parāda struktūra 2014. gadā ir mainījusies, gada beigās valsts parāda struktūrā lielāko daļu veidojot Latvijas valdības starptautiskajos finanšu tirgos emitētajām obligācijām, tādejādi turpinot Eiropas Komisijas piešķirto aizdevumu starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros pārfinansēšanu. Nelielu daļu parāda veido aizņēmumi no Pasaules Bankas (4,4 %) un citām starptautiskajām finanšu institūcijām (7,3 %), kopējam ārējā parāda īpatsvaram valsts parāda struktūrā sasniedzot 84,6 %. Iekšējais parāds veido 15,4 % no kopējā valsts parāda apjoma.

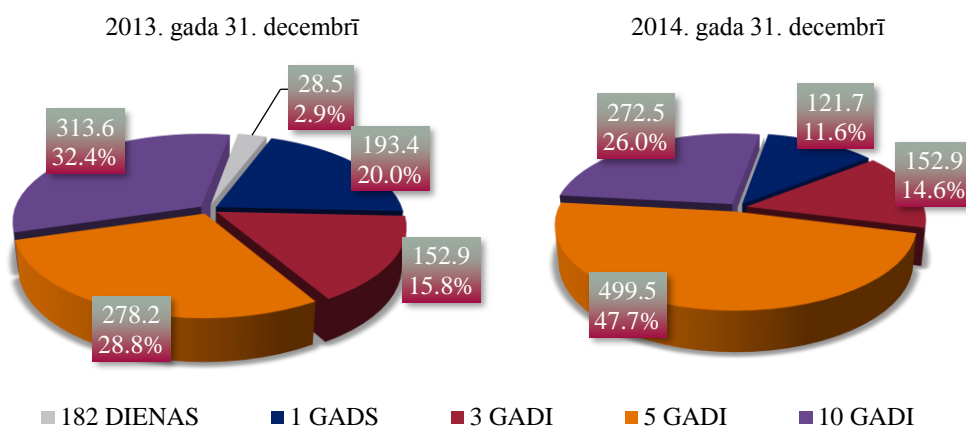
2. attēls. Valsts parāda struktūra nominālvērtībā 2014. gada 31. decembrī (milj. euro)

Valsts ārējais parāds pēc nomināla 2014. gada 31. decembrī ir 7 628 milj. *euro*, sasniedzot 84,6 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu).

2014. gadā valsts ārējais parāds pēc nomināla palielinājās par 822,2 milj. *euro*, palielinājumam veidojoties galvenokārt no eiroobligāciju emisijām (2 000 milj. *euro*), eiroobligāciju dzēšanas (400 milj. *euro*) un aizņēmuma no Eiropas Komisijas atmaksāšanas (1 000 milj. *euro*), kā arī izmaiņām parāda apjoma novērtējumā valūtu kursu svārstību rezultātā. Lielāko daļu valsts ārējā parādā veido iepriekšējos gados emitētās obligācijas un aizņēmumi no Eiropas Komisijas. Citas valsts ārējā parāda saistības veido starptautisko finanšu institūciju (piemēram, Eiropas Investīciju bankas, Ziemeļu investīciju bankas u.c.) aizdevumi dažādu projektu finansēšanai (skatīt 2. attēlu).

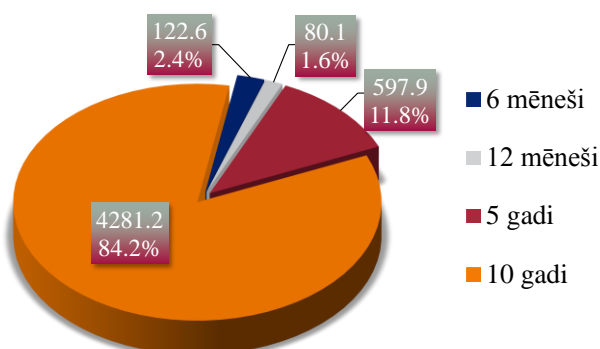
Valsts iekšējais parāds nominālvērtībā 2014. gada 31. decembrī ir 1 384,3 milj. *euro*, sasniedzot 15,4 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu). Tā būtiskāko daļu veido valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri (1 046,5 milj. *euro*), kurus Valsts kases organizētajās regulārajās publiskajās izsolēs iegādājušies galvenokārt iekšējā finanšu tirgus dalībnieki (kredītiestādes un institucionālie investori).

2014. gadā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoms palielinājās par 79,9 milj. *euro* pēc nomināla, kā arī mainījās apgrozībā esošo valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru veidu procentuālais īpatsvars iekšējā parāda portfelī. Izmaiņas galvenokārt saistītas ar garāka termiņa vērtspapīru piedāvājuma palielināšanu (skatīt 3. attēlu), turpinot vērtspapīru piedāvājumu nodrošināt atbilstoši pieprasījumam.

3. attēls. Valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri apgrozībā 2013. un 2014. gada beigās (nominālvērtība, % no kopējā iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoma)

2014. gadā turpinājās krājobligāciju projekta ieviešana, uzsākot to izplatīšanu VAS „Latvijas Pasts” nodaļās, lai sniegtu iespēju tās iegādāties arī klientiem, kas neizmanto internetbanku pakalpojumus. 2014. gadā apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms palielinājās par 3,3 milj. *euro*, 2014. gada decembra beigās kopējam apgrozībā esošo krājobligāciju apjomam sasniedzot 5,1 milj. *euro* (skatīt 4. attēlu).

4. attēls. Krājobligāciju struktūra sadalījumā pa termiņiem (tūkstošos euro)

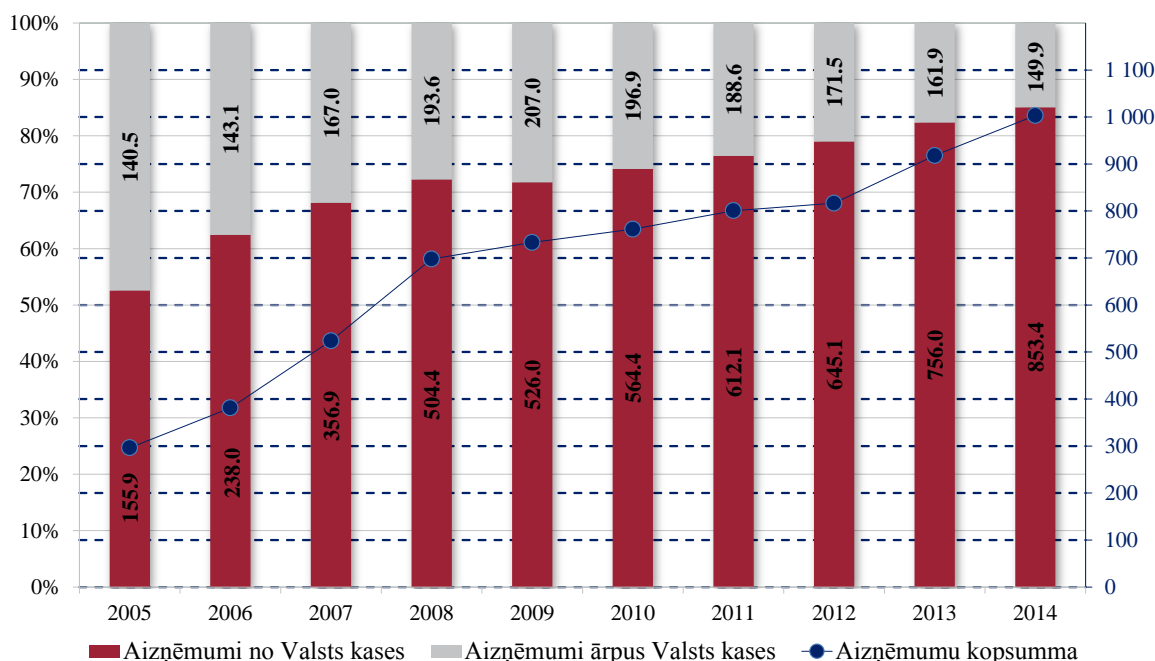
Valsts pieņemto pieprasījuma noguldījumu un termiņnoguldījumu apjoms 2014. gada 31. decembrī ir 325,5 milj. *euro*, kas veidojas no Valsts kases apkalpoto kontu atlikumiem, tajā skaitā pašvaldību kontu atlikumiem 74,6 milj. *euro* apjomā.

Atvasināto finanšu instrumentu pielietošana valsts parāda portfeļa vadībā

Lai sasniegtu Latvijas Valsts parāda vadības stratēģijā noteikto valsts parāda portfeļa vadības mērķi, t.i. optimizētu Valsts kases administrētā valsts parāda apkalpošanas izdevumus vidējā termiņā, ierobežojot valsts parāda portfeļa finanšu riskus, Valsts kase pielieto atvasinātos finanšu instrumentus. Tai skaitā, lai samazinātu ar ārvalstu valūtā ņemto aizņēmumu saistīto valūtu risku, Valsts kase valsts parāda portfeļa vadībā pielieto valūtu mijmaiņas un valūtu nākotnes pirkšanas darījumus. Savukārt, lai nodrošinātu valsts parāda portfeļa procentu likmju vidējā svērtā fiksētā perioda (*duration*) un fiksēto likmju īpatsvara ievērošanu pieļaujamajās robežās, tiek pielietoti procentu likmju mijmaiņas darījumi (skatīt skaidrojuma valsts konsolidētajai grāmatvedības bilanci sadaļu „Atvasinātie finanšu instrumenti”).

Pašvaldību parāds

Kopējais pašvaldību parāds 2014. gadā ir palielinājies par 85,3 milj. *euro* un 2014. gada 31. decembrī ir 1 003,3 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases ir 853,4 milj. *euro* un ārpus Valsts kases ir 149,9 milj. *euro* (īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa gadiem skatīt 5. attēlā). Salīdzinājumam – 2013. gada 31. decembrī pašvaldību kopējais parāds bija 917,9 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases bija 756 milj. *euro* un ārpus Valsts kases – 161,9 milj. *euro*. Kopējais pašvaldību parāda palielinājums 2014. gadā nav sasniedzis likumā „Par valsts budžetu 2014. gadam” noteikto palielinājuma limitu (118,1 milj. *euro*).

5. attēls. Pašvaldību aizņēmumu kopsumma un aizņēmumu no Valsts kases un ārpus Valsts kases īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā pa gadiem (miljonos euro)

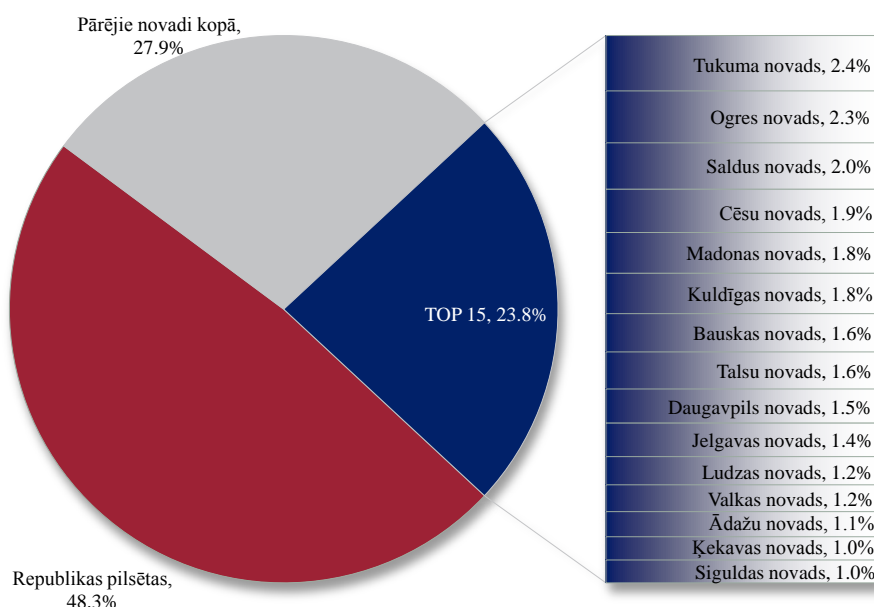
Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2014. gadā ir palielinājies par 43,7 tūkst. *euro* (61,9 tūkst. *euro* 2013. gada beigās, 105,6 tūkst. *euro* 2014. gada beigās). Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases

Īpatsvars visos pašvaldību īstermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 23,5 % līdz 0,7 % (14,5 tūkst. *euro* 2013. gada 31. decembrī un 0,7 tūkst. *euro* 2014. gada 31. decembrī), Valsts kasei turpinot būt galvenajai īstermiņa aizdevumu pašvaldībām sniedzējai.

Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2014. gadā ir palielinājies par 85,3 milj. *euro* (917,9 milj. *euro* 2013. gada beigās, 1 003,2 milj. *euro* 2014. gada beigās), 100 % no palielinājuma veidojot pašvaldību aizņēmumu no Valsts kases palielinājumam. Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 17,6 % līdz 14,9 % (161,9 milj. *euro* 2013. gada 31. decembrī un 149,9 milj. *euro* 2014. gada 31. decembrī).

Saskaņā ar likuma "Par pašvaldību budžetiem" 22¹. pantu, finanšu ministrs, ņemot vērā pašvaldību iesniegumus par konkrētu projektu īstenošanu, var apstiprināt arī citu aizdevēju, ja cita aizdevēja aizdevuma nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi, taču 2014. gadā pašvaldības šo iespēju nav izmantojušas.

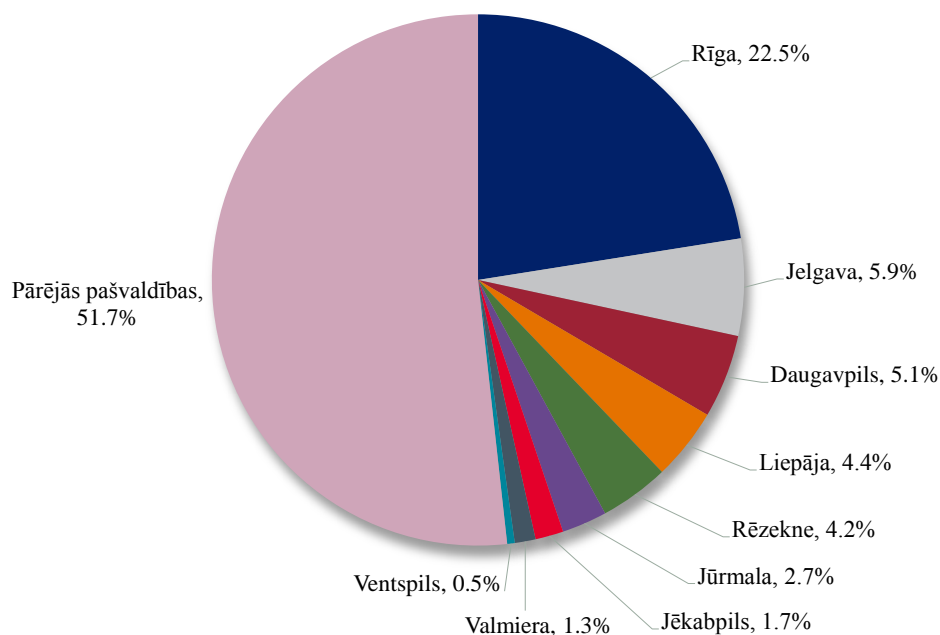
Kopējais pašvaldību aizņēmumu palielinājums 2014. gadā ir 85,3 milj. *euro*, kas galvenokārt veidojies no darījumu rezultātā radītā palielinājuma 90,5 milj. *euro* vērtībā.

6. attēls. Pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa novadiem (ieskaitot republikas pilsētas) 2014. gada 31. decembrī

No 110 novadu pašvaldībām (neskaitot republikas pilsētas) 23,8 % no kopējā pašvaldību aizņēmumu atlikumu apjoma 2014. gada 31. decembrī veidoja 15 novadu pašvaldību aizņēmumi, katra novada pašvaldības īpatsvaram kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā esot lielākam par vienu procentu (skatīt 6. attēlu). Novada pašvaldība ar lielāko parāda īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā jau vairākus gadus ir Tukuma novads (24,2 milj. *euro*), par 0,1 procentpunktu (~1,5 milj. *euro*) pārsniedzot Ogres novada pašvaldības parādu (22,7 milj. *euro*), kas 2014. gadā ir otrais lielākais starp novadu pašvaldībām. Parāda apjomam, salīdzinot ar parāda apjomu 2013. gada 31. decembrī, palielinoties par 1,3 milj. *euro*, Tukuma novada pašvaldības parāda īpatsvars pārskata gadā ir samazinājies par 0,1 procentpunktu.

Republikas pilsētu pašvaldību kopējais parāds 2014. gadā ir palielinājies par 25,3 milj. *euro*, 2014. gada 31. decembrī veidojot 484,1 milj. *euro* jeb 48,3 % no kopējā pašvaldību parāda apjoma (skatīt 7. attēlu).

7. attēls. Republikas pilsētu pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā 2014. gada 31. decembrī

Pārējo pašvaldību kopējais parāds 2014. gada laikā ir palielinājies par 60,2 milj. *euro*, 2014. gada beigās veidojot 519,2 milj. *euro*. Pārējo pašvaldību 2014. gadā saņemto aizņēmumu līdzekļu apjoms pārsniedz republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu līdzekļu apjomu par 51,9 milj. *euro*, saņemtajiem aizņēmumiem esot, attiecīgi, 137,4 milj. *euro* un 85,5 milj. *euro*. Republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu līdzekļu apjoms 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir samazinājies par 16,5 % (2013. gadā republikas pilsētu pašvaldības papildu finansējumu aizņēmumu veidā piesaistīja 102,4 milj. *euro* apjomā, bet 2014. gadā – 85,5 milj. *euro* apjomā).

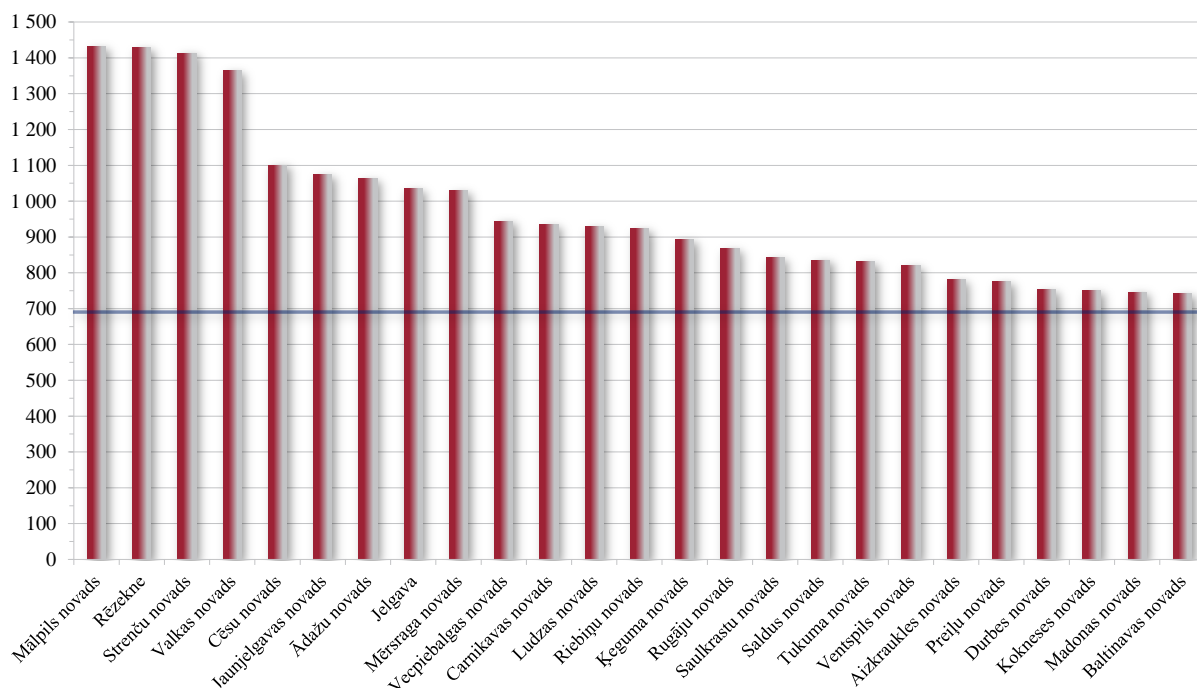
Pašvaldību parāds, salīdzinot pašvaldību kopējo parādu 2013. gada beigās un 2014. gada beigās, ir samazinājies 41 pašvaldībām (tajā skaitā 3 republikas pilsētu pašvaldībām), bet 78 pašvaldībām (tajā skaitā 6 republikas pilsētu pašvaldībām) parāds ir palielinājies.

2014. gadā visām pašvaldībām ir saistības aizņēmumu veidā. Pāvilostas novada pašvaldības, kam 2013. gada beigās aizņēmumu atlikumu nebija, parāds 2014. gada 31. decembrī ir vien 179 *euro*, kas ir vismazākais parāda apjoms starp visām pašvaldībām. Savukārt 16 pašvaldības 2014. gadā nav piesaistījušas finanšu līdzekļus (par 7 pašvaldībām mazāk nekā iepriekšējā gadā), izmantojot aizņēmumus – tās ir veikušas tikai iepriekšējos periodos saņemto aizņēmumu finanšu līdzekļu atmaksas.

Lielāko pašvaldību parāda summu 2014. gada 31. decembrī, tāpat kā iepriekšējos pārskata gados, veido Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumi 225,7 milj. *euro* vērtībā, kas ir 22,5 % no kopējā pašvaldību parāda. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību parādā ir samazinājies par 1,2 procentpunktiem, turpinot tendenci samazināties. Atmaksājamo aizņēmumu apjoms Rīgas pilsētas pašvaldībai gan ir palielinājies par 8,1 milj. *euro*.

Lielākais parāds uz vienu iedzīvotāju 2014. gada beigās, tāpat kā iepriekšējo gadu beigās, ir Mālpils novada pašvaldībai (1 431 *euro* uz 1 iedzīvotāju) (skatīt 8. attēlu), kas ir gandrīz 3 reizes lielāks par vidējo rādītāju visās pašvaldībās kopā (516). Tas izskaidrojams ar Mālpils novada pašvaldības nelielo iedzīvotāju skaitu un lielo aizņēmumu apjomu, kurā būtiskākais ir aizņēmums sporta kompleksa celtniecībai ar parāda atlikumu 2014. gada 31. decembrī 2,9 milj. *euro*. Rādītāja – parāds uz vienu iedzīvotāju – vērtība Mālpils novada pašvaldībai ir samazinājusies, parādam gada beigās samazinoties. Vidējais rādītājs visās pašvaldībās kopā

pārskata gadā ir palielinājies par 64 *euro* uz vienu iedzīvotāju jeb par 14 %, kas skaidrojams gan ar kopējā pašvaldību aizņēmumu apjoma palielinājumu, gan straujo iedzīvotāju skaita samazināšanos.

* vidējais iedzīvotāju skaits pārskata gada laikā pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem

8. attēls. 25 pašvaldības ar lielāko parādu uz vienu iedzīvotāju² 2014. gada 31. decembrī

Nākamais lielākais rādītājs 2014. gadā, tāpat kā 2013. gadā, ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībai, kas ir vēl vairāk pietuvojies Mālpils novada pašvaldības rādītājam un ir sasniedzis 1 429 *euro* uz 1 iedzīvotāju (2014. gadā – 1 426 *euro* uz 1 iedzīvotāju). Pašvaldības parāda uz vienu iedzīvotāju rādītāja pieaugums ir veidojies tikai iedzīvotāju skaita izmaiņu dēļ, jo Rēzeknes pilsētas pašvaldība ir samazinājusi parāda 2014. gada 31. decembrī apjomu par gandrīz 2 milj. *euro*, kas ir otrs lielākais parāda samazinājums 2014. gadā (lielākais parāda samazinājums 2014. gadā ir Valmieras pilsētas pašvaldībai – 3,4 milj. *euro*).

Trešais lielākais rādītājs trešo gadu pēc kārtas ir Strenču novada pašvaldībai, kam rādītāja vērtība ir 1 413 *euro* uz 1 iedzīvotāju (palielinājums par 310 vienībām 2014. gadā). Ņemot vērā pašvaldības mazo iedzīvotāju skaitu, kas arī 2014. gadā ir turpinājis samazināties, un parāda palielinājumu gada laikā (19,3 % no aizņēmumu apjoma 2013. gada beigās jeb 777,5 tūkst. *euro*), parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 2,7 reizes lielāks nekā vidējais rādītājs visās pašvaldībās kopā.

Rīgas pilsētas pašvaldības, kurai no visām pašvaldībām ir lielākais parāds 2014. gada beigās un otrs lielākais parāda pieaugums 2014. gadā, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 351, kas ir zemāks par vidējo valstī, un 2014. gada laikā ir palielinājies par 15 vienībām.

Tukuma novada pašvaldības, kurai no visu novadu pašvaldībām ir lielākais parāds 2014. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 831, kas ir būtiski lielāks par vidējo valstī, un 2014. gada laikā ir palielinājies par 66 vienībām.

² šajā skaidrojumā aprēķinots lietots vidējais iedzīvotāju skaits teritorijā pārskata gada laikā (2014. gada sākuma dati + 2015. gada sākuma dati / 2) pēc Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētiem datiem